

Colofon

Koninklijke Nederlandse Maatschappij
voor Diergeneeskunde

De Molen 77, Houten
Postbus 421, 3990 GE Houten
(030) 634 89 00 (telefoon)
www.knmvd.nl | info@knmvd.nl

Redactie

Johan Klein Haneveld
Daniela Salvatori (hoofdredacteur)
Tijdschrift@knmvd.nl

Basisontwerp, Opmaak en Druk

030 666 88 30
www.jcp.nl

Commerciële advertenties

KNMvD
Cora van Hattem
Postbus 421, 3990 GE Houten
(06) 20 19 36 54
adverteren@knmvd.nl

Personeelsadvertenties praktijken en klinieken

Redactie Tijdschrift@knmvd.nl

Het Tijdschrift voor Diergeneeskunde is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Ondanks de zorgvuldige samenstelling van het TvD, kan de KNMvD geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor schade, direct dan wel indirect, ten gevolge van eventuele fouten of vergissingen in de inhoud. Dit geldt zowel ten aanzien van de eigen content als ten aanzien van de content die afkomstig is van derden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de KNMvD.

Voor het papier worden nieuwe bomen aangeplant.
De verpakking is van rietsuiker en afbreekbaar.

Voor u ligt een nummer van het Tijdschrift dat voor een groot deel is gewijd aan andere onderwerpen dan u gewend bent, namelijk klimaatverandering en duurzaamheid. Ik ben uitgenodigd om voor dit nummer als gastredacteur te fungeren, een uitnodiging waarvan ik graag gebruik maak.

HOE IS DAT MET MÍJ ZO GEKOMEN ?

Al tijdens mijn middelbareschooltijd doceerde mijn leraar aardrijkskunde over problemen als overbevolking en milieuvervuiling. Daarna volgde het rapport van de Club van Rome en sindsdien heb ik mij langzaam meer verdiept in milieu, klimaat en natuur, waarbij klimaatverandering sinds enkele decennia steeds meer op de voorgrond trad. Zo ontstond het inzicht dat de klimaatcrisis slechts één van de symptomen is van een complex van onderling samenhangende problemen, veroorzaakt door een wereldwijde overschrijding van de grenzen van de natuurlijke herstelcapaciteit van de aardse ecosystemen. 29 juli van dit jaar stond te boek als Earth Overshoot Day. Voor Nederland was 27 april de datum dat de koek op was, vooropgesteld dat de hele wereld zou consumeren en produceren zoals Nederland. De rest van het jaar gaat alles ten koste van de mens in andere werelddelen, dieren, natuur en toekomstige generaties. Nederland gebruikt relatief meer dan drie werelden! Dat is verre van duurzaam.

HOE HEEFT HET ZOVER KUNNEN KOMEN ?

Tot aan het fossiele tijdperk groeiden de economie en bevolking wel, maar het was een gestage toename, omdat er slechts een beperkte hoeveelheid energie beschikbaar was. Toen de mensheid gebruik ging maken van de geweldige hoeveelheid geconcentreerde fossiele energie (kolen, olie, gas), kwam met name de westerse wereld echter in een stroomversnelling terecht. Het bracht veel goede ontwikkelingen zoals

Nederland gebruikt meer dan drie werelden

TEKST **R.J.T. VAN DER LUER, VETERINAIR PATHOLOOG,
GROOTOUDER VOOR HET KLIMAAT**

wetenschap, techniek, mobiliteit, economie. Kortom: alles werd beter, groter en meer. Dit had ook een keerzijde, zoals milieuvervuiling, grondstoffenverbruik, broeikasgassen, biodiversiteitsverlies, overbevolking. 'Overshoot' dus: een niet vol te houden (niet duurzaam) gebruik van energie, land en grondstoffen met de mens aan de top van de evolutie en eigenaar van de schepping, althans in de heersende wereldvisie.

Door fossiele energie bestond ook de mogelijkheid de landbouw sterk te intensiveren, denk aan kunstmest, pesticiden en fossiel aangedreven machines. Zo werd de landbouwsector ook medeveroorzaker van de problemen. De wereldwijde productie van dierlijke eiwitten is verantwoordelijk voor ongeveer 14 procent van de broeikasgassen; het hele voedselsysteem voor nog veel meer. Het energiegebruik in de Nederlandse landbouw is bovendien bijzonder groot en zeer inefficiënt. Ook niet duurzaam dus.

HOE KAN HET ANDERS ?

Intussen, zij het wat laat, komen we tot het inzicht dat het zo niet langer kan. Op een eindige wereld is geen voortdurende groei mogelijk; het groei-adagium dat de laatste decennia de boventoon voert in de politiek, is niet langer houdbaar. Willen wij de problemen nog enigszins in de hand kunnen houden, dan is er een transitie nodig. Voorlopig zijn voor de energietransitie vooral wind- en zonne-energie beschikbaar. De verwachting van meerdere deskundigen, uitgesproken in goed onderbouwde artikelen, is dat we daarmee nooit en te nimmer het energieniveau kunnen bereiken zoals die is in het fossiele tijdperk.

Dat heeft grote consequenties voor het huidige systeem: mobiliteit, handel, productie en ook de voedselproductie zullen waarschijnlijk minder intensief en meer lokaal gaan plaatsvinden. Met veel minder beschikbare energie zijn ingrijpende veranderingen nodig in ons economisch systeem en onze manier van leven: minder consumeren, maar meer welzijn. Althans, als we zo verstandig zijn de overgang soepel en gecontroleerd te laten verlopen. Doen we dat niet, dan komt er ook een transitie, maar dan een oncontroleerbare, door omstandigheden gedwongen. Sommigen (ecomodernisten) denken alle problemen te kunnen oplossen met innovaties en zaken zoals kernenergie. Daarbij gaan ze voorbij aan het feit dat de klimaatcrisis slechts een symptoom is. Als we maar genoeg innovaties bedenken, hoeven we niet in te inleveren: 'business as usual' dus. Echter, 'overshoot' is het probleem en dat los je niet op met innovaties en een overmaat aan energie. Trouwens, wat zouden we gaan doen met deze overmaat aan energie? Waarschijnlijk hetzelfde als nu: bomen kappen, meer varkens houden, meer beton, kunstmest en pesticiden produceren. Van de regen in de drup dus.

TOEKOMSPERSPECTIEF DIERENARTS.

Bovenstaande zal ook van grote invloed zijn op het voedsel- en landbouwsysteem. Dus het is raadzaam dat de veterinaire landbouwhuisdierensector zich gaat bezinnen over de transitie, die zeker ook het werk van de toekomstige dierenarts zal veranderen. De student diergeneeskunde begint zich dit te realiseren en denkt na over het veterinaire toekomstperspectief.